

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В ЧАСТИНІ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Худавердієва В. А., канд. екон. наук, Державний біотехнологічний університет, Бугай А. П., державний службовець Харківської райдержадміністрації

Податки відіграють важливу роль в економіці кожної країни, вони забезпечують надходження доходів до держави, підвищують її фінансовий рівень, ефективно сприяють покращенню ВВП (внутрішній валовий продукт) населення, і цим в свою чергу, призводять до економічно-соціального розвитку держави. Виконання цих важливих завдань можливе лише за умови, здійснення ефективного податкового менеджменту, і це питання є дуже актуальним на сьогодні. Визначення можливих шляхів вирішення проблем і недоліків вітчизняної системи податкового менеджменту сприятиме стимулюванню підприємницької виробничої діяльності, підвищенню ділової та інвестиційної активності господарюючого суб'єкта, а також стимулюванню науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва і, як наслідок, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції [1].

У ситуації, яка склалася в Україні, велике значення мають статистичне спостереження за соціально-економічними процесами, дослідження різних альтернативних показників з незалежних джерел отримання інформації, у тому числі й з неофіційних. Таке розширення джерел отримання інформації дає можливість точніше приймати рішення щодо розробки економічної та податкової стратегії й визначення податкової політики. Особливого значення показники соціально-економічного розвитку держави набувають у період економічного спаду, зниження промислового виробництва та скорочення валового суспільного продукту. У цій ситуації розмір податкового потенціалу залежить від доходів підприємств і громадян [2]. Отже, податковий потенціал є важливою складовою податкового менеджменту як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. Його розмір залежить від різних чинників, які можна об'єднати в такі групи:

- речові чинники виробництва – основні виробничі засоби (у першу чергу їх активна частина), виробнича інфраструктура (пасивна частина), виробничі запаси.

- трудові чинники виробництва – робоча сила в кількісному та якісному вираженні, заробітна плата, доходи працівників тощо.

- сукупність управлінських дій щодо всіх його складових елементів – статистичний та бухгалтерський облік, суб'єкти управлінських рішень та ін. [3].

Це головні елементи внутрішнього податкового середовища. Крім того, необхідно враховувати й чинники зовнішнього середовища, насамперед інформацію, банківську та кредитну політику тощо.

Протягом 2017-2020 років діяльність органів системи управління державними фінансами була спрямована на досягнення цілей та пріоритетів, визначених Стратегією реформування системи управління державними фінансами на відповідний період [4]. За період реалізації Стратегії починаючи з 2017 року по багатьом напрямом було досягнуто суттєвого прогресу, хоча іноді із затримками відносно первинних строків. Разом з цим, не все із запланованого вдалось реалізувати, в ході реалізації Стратегії виникли нові виклики, частина завдань втратила актуальність. Тому у 2019 році, разом із продовженням роботи над реалізацією Стратегії, за початкова процес її актуалізації - обговорення проблемних питань Стратегії з усіма зацікавленими та залученими до її виконання сторонами, оновлення робочої групи з реформування системи управління державними фінансами. Разом з європейськими партнерами, проектом EU4PFM (Програма з управління державними фінансами в Україні) та українськими експертами у 2019 році двічі (26.03.2019 та 03.12.2019) проведено стратегічний діалог Україна-ЄС з питань впровадження Стратегії, під час якого визначено спільні пріоритети реформ. У 2019 році розпочалась реалізація частини проекту EU4PFM у податковій та митній сфері, а також інституційної спроможності Мінфіну, ДПС та Держмитслужби [4].

У 2019 році під егідою Світового банку за підтримки ЄС та інших міжнародних партнерів було проведено оцінку стану управління державними фінансами відповідно до міжнародно визнаної методології Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA). Рахункова палата України провела перевірку здійснення заходів з реформування системи управління державними фінансами. За їх результатами та з урахуванням рекомендацій МВФ (Міжнародного валютного фонду), експертів SIGMA (Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту) (аналітичний центр Європейського Союзу), а також накопиченого досвіду та проведених консультацій із заінтересованими сторонами, в тому числі проведеного обговорення в робочих підгрупах, було підготовлено проект оновленої Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2020-2024 роки та проект Плану заходів з її реалізації [4].

Координація реформи системи управління державними фінансами здійснюється Міністерством фінансів України, зокрема Директоратом стратегічного планування та європейської інтеграції, який було утворено в рамках реформи державного управління у 2017 році. Функція координації реформи СУДФ (Система управління державними фінансами) була закріплена за Директоратом відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 26.10.2018 про внесення змін до розподілу та закріплення функцій і процедур за структурними підрозділами апарату Міністерства. В рамках реалізації цієї функції проводиться постійний моніторинг, контроль та координація робіт з виконання заходів Стратегії. На щоквартальній основі здійснюється підготовка звіту щодо виконання Плану заходів з реалізації Стратегії, який надається Кабінету Міністрів України та оприлюднюється на сайті Міністерства фінансів.

Протягом 2018-2019 років проведено три Стратегічні діалоги високого рівня між Україною та ЄС щодо реформи СУДФ (16.11.2018, 26.03.2019 та

03.12.2019). За результатами кожної зустрічі підготовлено Операційні висновки, якими спільно визначено пріоритети реформ [4].

У 2019 році було оновлено склад робочої групи та підгруп з реформування системи управління державними фінансами, затверджений наказом Мінфіну від 22.12.2018 №1124 (зі змінами). В рамках робочої групи з реформування системи управління державними фінансами створені робочі підгрупи за участю представників Мінфіну, Мінекономіки, Секретаріату КМУ, Рахункової Палати України, інших заінтересованих органів державної влади, а також Офісу підтримки реформ в Мінфіні, бізнес-спільноти, експертів, міжнародних партнерів та донорів. Робочі підгрупи функціонують за такими напрямками як бюджетні питання, питання місцевих бюджетів, податкова політика, митна політика, питання макроекономічного прогнозу та прогнозу доходів, організаційної спроможності, фіскальних ризиків, ліквідності та управління боргом, бухгалтерського обліку та фінансової звітності, фінансового контролю. Протягом I кварталу 2020 року кожною з підгруп були проведені засідання, за результатами яких напрацьовано пропозиції щодо оновлення Стратегії реформування СУДФ [4].

Реалізація реформи СУДФ тісно пов'язана з низкою інших комплексних змін, що відбуваються в Україні, зокрема з реформою державного управління, реформою органів податкової і митної сфери, реформою децентралізації. Завдання реформи СУДФ взаємопов'язані і з галузевими змінами, такими як реформа освіти, охорони здоров'я, вдосконалення системи державного аудиту, бухгалтерського обліку. Завдання, що стоять перед Урядом в рамках реформи СУДФ, відображені в програмних документах Уряду та враховують галузеві стратегічні документи.

Податковий менеджмент як економічна категорія являє собою сукупність норм, методів та правил організації відносин між державою з одного боку та фізичними і юридичними особами, з іншого, що виникають в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою фінансування державою покладених на неї функцій.

Протягом 2019 року ключовою реформою у податковій сфері стала трансформація Державної фіскальної служби України. Було відокремлено та забезпечено функціонування нової Державної податкової служби України. У 2018 році розроблено та затверджено концептуальні напрями реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, а в середині 2019 року – плани заходів, щодо їх реалізації, та відповідно розпочато їх імплементацію. Загалом протягом 2017-2019 року у сфері системи оподаткування досягнуто прогресу в частині податкового адміністрування, контролю та надання податкових послуг [4].

ДПС (Державна податкова служба України) публікує звіт про досягнення КПЕ (ключових показників ефективності) на щомісячній та щорічній основі, Контакт-центр ДПС забезпечує оприлюднення інформації про інформаційно-довідкові послуги, які надаються платникам податків. За період дії Стратегії було значно розширено функціонал Електронного кабінету, де фізичним та юридичним особам доступна інформація з публічних реєстрів, шаблони та

бланки податкової звітності, інформація з Єдиного реєстру податкових накладних (ЄРПН) та багато іншої інформації.

Як наслідок, у рейтингу «Doing business» за показником «Оподаткування» Україна загалом піднялась зі 107 місця у 2016 році (до початку впровадження Стратегії) до 65 місця у 2020 році, а рівень податкового навантаження зменшився з 52,2 % у 2016 році до 45,2 % у 2020 році (відповідно до методології Doing Business) [5].

У рамках роботи щодо розширення бази оподаткування Міністерством фінансів України протягом 2017-2019 років досягнуто такі ключові результати та цілі:

- розпочато процес імплементації основних положень Мінімального стандарту плану дій з протидії ухилянню від сплати податків (BEPS). Верховною Радою України була ратифікована Багатостороння Конвенція MLI, що забезпечить виконання кроків 6 і 14 Мінімального стандарту Плану дій BEPS, схвалено закони України, спрямовані на запровадження міжнародних стандартів податкового контролю для всіх учасників міжнародної торгівлі та імплементацію норм, передбачених План дій BEPS;

- удосконалено норми податкового законодавства щодо трансфертного ціноутворення, розширено визначення «дивідендів», впроваджено правило «КІК»;

- розроблено Дорожню карту щодо запровадження автоматичного обміну фінансовою інформацією в податкових цілях;

- ратифіковано протоколи про внесення змін до конвенцій про уникнення подвійного оподаткування (Кіпр, Велика Британія, Швейцарія, Туреччина, Сінгапур) та Угоду про уникнення подвійного оподаткування (Малайзія), підготовлено та ратифіковано Верховною Радою України Конвенцію про уникнення подвійного оподаткування з Мальтою та Люксембургом;

- ратифіковано міжурядову українсько-американську Угоду щодо застосування положень FATCA (з метою здійснення автоматичного обміну інформацією між Державною податковою службою України та податковою службою США щодо рахунків, відкритих платниками податків США в українських фінансових установах) [4].

Беручи до уваги чутливість малого бізнесу щодо питань, пов'язаних із спрощеною системою оподаткування, кардинальні законодавчі зміни щодо спрощеної системи оподаткування не приймалися.

З метою підвищення рівня комунікації між податковою службою та платниками податків, протягом 2017-2019 було забезпечено надання низки інформаційних послуг: контактний центр, сервіс «Пульс», «Електронний кабінет». ДПС планується розроблення стратегії підвищення рівня дотримання вимог податкового законодавства в рамках проекту EU4PFM.

За період реалізації Стратегії, ДПС було впроваджено додаткові аналітичні сервіси для громадян та бізнесу, а саме автозаповнення декларації з податку на додану вартість, відображення повної інформації щодо податкової накладної з урахуванням всіх зареєстрованих до неї розрахунків-коригувань, розрахунок суми перевищення та результат порівняння даних податкової

звітності з податку на додану вартість та ЄРПН, доступ до даних ЄРПН щодо складених платником чи його контрагентами податкових накладних у розрізі статусів (zareєстровано/реєстрацію зупинено/прийнято рішення про реєстрацію/відмова в реєстрації), сервіс «Пошук акцизної марки» тощо [4].

Серед останніх новацій - офіційний запуск бета-тестування програмного РРО «пРРОсто», - безкоштовного софту, розробленого ДПС спільно з BRDO (Офіс ефективного регулювання – незалежний експертно-аналітичний центр, створений за ініціативи Міністерства економічного розвитку та торгівлі та за фінансової підтримки міжнародних договорів) та Fintellect (Український стартап для керування фінансами) для спрощення розрахункових процедур для продавців та споживачів. Програмне рішення для смартфонів та планшетів з операційними системами Android та iOS вже доступне для зареєстрованих тестувальників. Незабаром, додаток буде доступний для завантаження з Google Playmarket та App Store без додаткових запитів.

Відсутність або недостатня кількість фахівців з питань оподаткування, недосконалість організаційно-управлінської структури суб'єкта господарювання, недостатня увага його керівництва щодо питань функціонування корпоративного податкового менеджменту або ж нерозуміння його суті та значення унеможливорює розширення або диверсифікацію виробництва з метою зменшення податкового тягаря і призводить, як правило, до зниження показників ефективності діяльності підприємства в цілому та його фінансово-господарського стану [6].

Подальші кроки з підвищення якості та ефективності податкового адміністрування та обслуговування платників податків нерозривно пов'язані із завершенням реформування ДПС, розвитком електронних сервісів для клієнтів податкових органів, зменшення кількості часу, який витрачається платниками податків на підготовку та подання податкової звітності згідно вимог Doing business, та виконанням інших заходів, передбачених, зокрема, Планом заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику.

Список використаних джерел:

1. Лещух І. В. Концептуальні основи функціонування системи державного податкового менеджменту в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Лещух, Н. Р. Олійник // Регіональна економіка. 2014. №4. С.187-193. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek>
2. Тарасюк М. В. Основні види та принципи державного податкового менеджменту / Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2013. Вип. 3. С. 283-288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_
3. Єлісеєв А.В.Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними способами / А. В. Єлісеєв, М. П. Підлужний. – Л. : Ліга-Прес, 2003. – 274 с.
4. Звіт про виконання стратегії реформування системи управління державними фінансами. 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua>
5. Звіти рейтингу Doing business 2016-2020 URL: <https://mof.gov.ua>
6. Ключко Л.А., Олісейчик А.Ю., Рядняна Г.О. Податковий менеджмент: міжнародний досвід та вітчизняна практика URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpdu_